1. *Кожемякин Е.А.* Современный дискурс-анализ. Дискурсный поход к изучению культуры. / электронный журнал. – http: discourseanalysis.org. выпуск 1, том 1, 2009. 2. *Кожемякин Е.А.*, *Кротков Е.А.* Методологические аспекты изучения дискурсивных практик.// Труды ИСА РАН. Т.38. – 2008. 3. *Кравченко Н.К.* Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурс-анализа. – Луцк: ЧП "Волыньполиграф", 2012. – 251с. 4. *Филлипс Н., Харди С.* Что такое дискурс-анализ? Современный дискурс-анализ / электронный журнал. – http: discourseanalysis.org. – 2009. – Выпуск 1, том 1. 5. *Шамраєва К.В.* Сложноструктурированый институциональный экономический дискурс как лингвокогнитивный феномен//Вестник МГОУ Серия Лингвистика №4. – 2011. – С.209–215.

Римар Є.Ф., ад'юнкт,
Військовий інститут КНУ імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТ SAVAŞ І ЙОГО ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА В ТУРЕЦЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Стаття присвячена визначенню сутнісних характеристик концепту "savaş" та його аналізу на рівні фреймової структури. Найбільший інтерес становлять комбінаторні моделі реалізації концепту.
Ключові слова: *концепт, фрейм, слот, війна.*

Статья посвящена определению сущностных характеристик концепта "savaş" и их анализу на уровне фреймовой структуры. Наибольший интерес представляют комбинаторные модели реализации концепта.
Ключевые слова: *концепт, фрейм, слот, война*

The article deals with defining the essential characteristics of the concept "savaş" and their analysis at the level of frame structures. The combinatory expression of the concept characteristics is of the greatest interest.
Keywords: *concept, frame, war.*

Провідним напрямком сьогоднішньої когнітивної лінгвістики є когнітивна семантика, для якої характерне прагнення певним способом співвіднести мовні форми з їх ментальними репрезентаціями, встановити способи представлення інформації в людській свідомості й описати взаємозалежності, що існують між ними і мовою.

Згідно з новими концепціями основна функція мови полягає не стільки в передачі інформації, скільки в орієнтації особи в її власній когнітивній області, тобто мова розглядається як система орієнтуючої поведінки, де прагматична функція відіграє вирішальну роль.

Названі факти свідчать про актуальність теми дослідження, яка багато в чому визначається якісним зсувом парадигми лінгвістики у бік ментальної семантики. Крім того, сучасній науці властивий антропоцентризм. Значущість індивідуальних параметрів суб'єкта, що говорить, у зв'язку з цим істотно зростає.

Перспективним методом когнітивного дослідження, що дозволяє описати семантику мовних одиниць, об'єднуючи мовну і немовну інформацію, є метод фреймової семантики. За його допомогою можна спробувати представити когнітивну структуру у вигляді фрейму, який лежить в основі значення певної групи лексем.

Фрейм формується або декількома предикатами при одному суб’єкті, або шляхом встановлення реалій між декількома суб’єктами, об’єднаними у рамках стандартної ситуації [Демьянков 1996, 187–189].

В основу проведеного дослідження покладена така гіпотеза. Концепт "savaş" (укр. "війна") є складним ментальним утворенням, у якому можна виділити певні ознаки. Проаналізований концепт відбивається в мовних одиницях різного типу, характеризується національною специфікою, є культурним концептом, тобто має образні, понятійні й ціннісні характеристики.

Тема конфліктів, війн, протистояння посідала важливе місце у свідомості людини, і можна без перебільшення сказати, що історія людства та історія кожної окремої цивілізації – це історія воєн.

Суспільно-політичний феномен "savaş" відіграє виключно важливу роль в житті людини і суспільства. Цьому явищу присвячено окремі лінгвістичні та філософські дослідження, особливо актуальні на сучасному етапі розвитку науки і суспільства. Метою цієї роботи є спроба розглянути лінгвофілософський аспект у розумінні концепту "savaş", що найчастіше представлений абстрактним ім'ям, яке відрізняється багатоликістю і неоднорідністю екстенсіоналу. За ним стоять іменники (*війна, мир, перемога, поразка, воїн, бій*), прикметники (*войовничий, ворожий, мирний, смертельний*) і дієслова (*воювати, боротися, перемогти, померти, вижити*).

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

1) визначити сутнісні характеристики досліджуваного концепту;

2) розглянути концепт "savaş" на рівні фреймової структури.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті вперше в рамках поточного дослідження здійснюється фреймова репрезентація змістовного наповнення концепту "savaş" в турецькій мовній картині світу.

Досліджуваний нами концепт реалізується в мові за допомогою різноманітних засобів і займає важливе місце в мовній картині світу, у якій існують універсальні бінарні опозиції, представлені лексемами ***"savaş - barış" (укр. "війна - мир"), "kötü - iyi" (укр. "зло - добро"), "ölüm - yaşam" (укр. "смерть - життя").*** Ці дуальні аспекти тісно переплітаються в історії мови та світової культури в цілому.

Концепт "savaş" як багатовимірне смислове утворення моделюється нами у вигляді фрейму як моделі для вимірювання та опису знань (ментальних репрезентацій), що зберігаються в пам'яті людей.

Досліджуваному концепту відповідає фрейм, який має досить складну багаторівневу структуру. Вона представлена поняттями, які безпосередньо асоціюються з війною: конфлікт, боротьба, протистояння; військові дії; війна та її види; бойова техніка та озброєння; учасники війни; міжособистісні відносини людей, що беруть участь у війні; результат війни та її наслідки.

Різні ознаки, що складають семантику слова "savaş", можуть бути виражені окремо, наприклад в словах ***"savaş" (укр. "війна"), "savaşçı" (укр. "воїн"), "saldırgan" (укр. "войовничий"),*** або в сполученні з іншими лексемами – з різним ступенем наявності досліджуваної ознаки в значенні. Проаналізувавши турецький лексичний матеріал, ми виявили, що найбільш суттєвою є пов'язана з війною ознака, яка і була покладена в основу побудови фрейму концепту "savaş" в нашій роботі.

Найбільший інтерес, на наш погляд, має комбінаторний вираз цієї ознаки, наприклад: patlamak – спалахувати (про війну). У значенні цього дієслова в турецькій мові присутня пов'язана ознака "раптовість", яка асоціюється з несподіванкою початку війни. Ця ознака війни конкретизується в напрямку "порушити мирне існування несподівано, раптово".

Простежуються певні напрямки взаємозв'язку концепту "savaş" з близькими за змістом словами в турецькій мовній картині світу. Наприклад, по відношенню до лексеми "çatışma" (укр. "конфлікт") виділяються наступні асоціації: протистояння, зіткнення, збройна боротьба як спосіб вирішення різних суперечок і розбіжностей при неможливості усунути протиріччя мирними засобами. Ці асоціації подані лексичними одиницями, виділеними методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел: "***savaş" (укр. "війна");***

"catışma" (укр. "зіткнення"); "savaşım" (укр. "протиборство"); "yarışma" (укр. "бій"); "askeri harekat" (укр. "воєнні дії"); "ilgilerin çelişkisi" (укр. "суперечність інтересів"); "düşmanlık" (укр. "ворожнеча"); "meydan savaşı" (укр. "битва, бій").

Також ми встановили, що в турецькій мові є велика група дієслів, які виражають ідею розвитку протистояння, боротьби, конфронтації: "***savaş atmak" (укр. "кидати в бій", "savaşa katılmak" (укр. "брати участь у війні"), "savaş dışı olmak" (укр. "виходити з ладу").***

Специфіку поля "види війни" визначає велика група прикметників, які широко використовуються в сфері політики і міжнародних відносин для номінації видів воєн: "***deolojik savaş" (укр. "ідеологічна війна", "iç savaş" (укр. "громадянська війна"), "dünya savaşı" (укр. "світова війна"), "soğuk savaş" (укр. "холодна" війна"), "sömürge savaş" (укр. "колоніальна війна"), "kimyasal savaş" (укр. "хімічна війна"), "hava savaş" (укр. "повітряна війна"), "adil savaş" (укр. "справедлива війна"), "nükleer savaş" (укр. "ядерна війна").***

Концепт "savaş" є складовим елементом власних назв, що позначають назви воєн: "***Birinci Dünya Savaşı" (укр. "Перша світова війна"), "İkinci Dünya Savaşı" (укр. " Друга світова війна").***

У дослідженні встановлено, що у фразеологічній семантиці турецької мови ознака війни конкретизується за тими ж напрямками, що і в лексиці. Аналіз оціночних характеристик фразеологізмів турецької мови показує, що об'єктами негативної оцінки виступають наступні дії, позначаені дієслівними сполученнями:

1) здавати свої позиції без бою,
2) програвати, зазнавати поразки,
3) зраджувати,
4) виявляти боягузтво,
5) дезертирувати,
6) загрожувати агресією,
7) сіяти ворожнечу, викликати війну,
8) ворогувати,
9) вбивати, знищувати людей,
10) виявляти невиправданий ризик,
11) втручатися в чужі справи,
12) видавати секрети,
13) бути налаштованим войовничо.

Позитивно оцінюються такі характеристики:
1) хоробрість,
2) самопожертва,
3) самовладання, витримка, мужність,
4) ризик заради перемоги над супротивником,
5) несхвалення війни, підтримка мирного курсу
6) невтручання в чужі справи.

У результаті проведеного нами відбору фразеологічного матеріалу була виділена група словосполучень, які позначають різне ставлення людей до війни: *nükleer silahların testlerini yasaklamak* = заборонити випробування ядерної зброї; *barış politikası gütmek* = проводити політику миру; *barıştırıcı* = миротворець; *harp kundakçısı* = палій війни.

Таким чином, на фразеологічному рівні засоби репрезентації концепту "savaş" представлені досить широко.

Лінгвокультурологічний аналіз дозволив нам визначити сутнісні характеристики досліджуваного концепту: концепт "savaş" – це етнічний, культурно-обумовлений, структурно-смисловий концепт, який базується на понятійній основі та включає у свою архітектоніку образ і оцінку.

Війна як соціальне, так і суспільно-політичне явище є фрагментом мовної картини світу, що має численні етноспецифічні особливості, зумовлені історичними факторами. Найочевидніше відмінності виявляються на рівні фреймової структури.

Дослідження підтверджує, що концепт "savaş" знаходить множинний і варіативний прояв у турецькій мові, реалізуючись в семантиці одиниць різних рівнів в межах різноманітних комбінаторних моделей.

1. *Демьянков В.З.* Фрейм. // Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1996. 2. *Жаботинская С.А.* Концептуальный анализ: типы фреймов. // Когнитивная семантика: Материалы 2-ой международной школы-семинара по когнитивной лингвистике. Часть 2. – Тамбов: Изд-во Тамбовского ун-та, 2000. 3. *Минский М.* Фреймы для представления знаний. - М: Энергия, 1979. 4. *Филлмор Ч.* Фреймы и семантика понимания. // Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск 22. – М, 1988.